

Příjemci listiny Matyáš Belec (snad Běleč) a jeho žena Dorota příslušeli do olomoucké diecéze. Z dochování listiny v archivu města Olomouce lze usuzovat, že se jednalo o olomoucké měšťany. Bohužel v jiných pramenech se je nepodařilo dohledat. Za poskytnutí milodaru na pomoc proti Turkům dávala listina oběma manželům právo zvolit si zpovědníka, který jim udělí rozhřešení jak za života, tak v nebezpečí smrti (*in articulo mortis*). Typologicky se tedy jedná o specifický typ odpustkové listiny *licencia in articulo mortis*, pro který němčina užívá termín *Beichtbrief*, tedy „zpovědní list“ (HLEDÍKOVÁ 2013, s. 200; BOLDAN 2018, s. 75, pozn. 9). Oproti dřívější praxi 14. století, kdy takovéto právo bylo spíše výjimečné a omezené pouze na jedno použití, mohli Matyáš

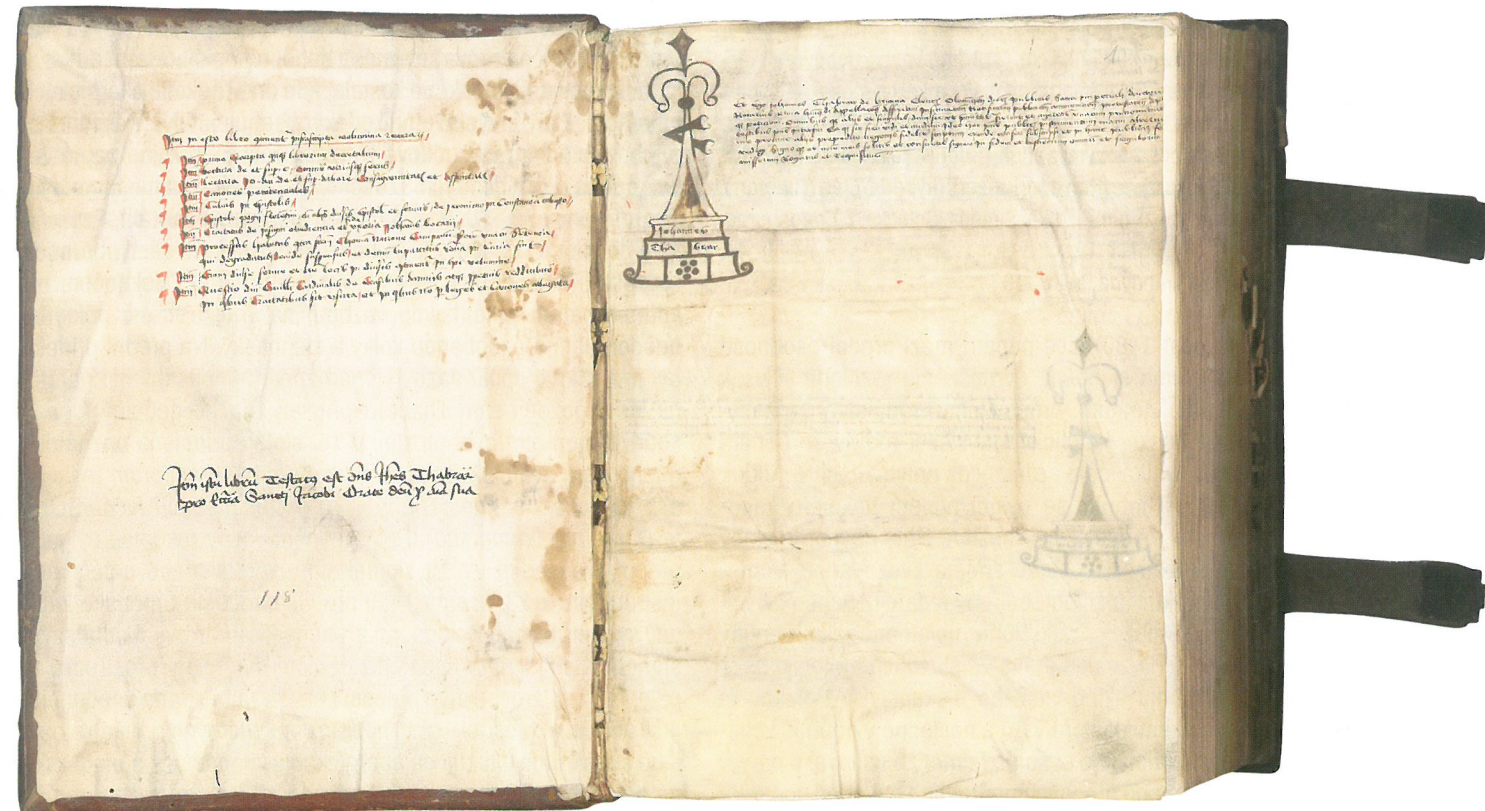
a Dorota užít této výsady opakovaně. To je také možné vysvětlení, proč byla použita pro tisk trvalejší látka, tedy pergamen. Na Moravě je dochován ještě jeden exemplář stejného tisku určený pro Annu, řeholnici starobrněnského kláštera, datovaný 22. července 1490. Ten je evidovaný mezi zmíněnými osmi dochovanými exempláři v souborném katalogu prvotisků. Katalog však na olomoucký kus určený Matyášovi a Dorotě neodkazuje a je vysoce pravděpodobné, že se jedná o devátý dochovaný exemplář (GW, č. M30777).

Reg.: SPÄCIL 1998, s. 137, č. 385; GW, č. M30777.

Stanislav Bárta

Salutē. Notū facimus q̄ Sanctissimus in xp̄o p̄r e
om̄ib; et singulis vtriusq; sexus xp̄ifidelib; p̄ tuicōn
ordinacōnem n̄ram manus adiutrices p̄rrigentib;
fideles ip̄i obtinere p̄nt visitando eccl̄ias p̄ nos au
bis tpe Jubilei p̄ ut in l̄ris apl̄icis desup̄ o fectis ple
gularem qui eis semel in vita ab om̄ib; et singulis

Detail písma

10.1 Mezi Itálií a Moravou: smíšený rukopis Jana Thabrarra

1455, Itálie/druhá třetina 15. století, Morava
rukopis; papír; š. 21,5 cm × v. 29,5 cm, 316 fol.; vazba dobová, prkén-
kové desky pokryté usní, zdobenou slepotisky a kolký, mosazné spony,
náročnice a středové kování s puklami; perokresebné iniciály s rost-
linnými ornamenty a filigránovými výběhy, rubrikace, živá záhlaví; dvě
hlavní ruce: gotická kurzíva (Pankrác Kaiser), hybrida (Jan Thabrarr),
další četné přípisky, mezi nimi i ruka Šimona Schicka z Eggenburgu;
latina

AMB, Svatojakubská knihovna, sign. 118

Jan Thabrarr († post 1480) sice nepatří mezi přední osobnosti 15. století, díky svému skutečně evropskému rozhledu si však pozornost zaslouží. Tomuto brněnskému rodákovi pocházejícímu z jazykově české, katolicky smýšlející rodiny se během 40.–60. let dostalo vynikajícího vzdělání na univerzitách ve Vídni, Padově a Bologni. Thabrarr se pyšnil titulem bakaláře kanonického práva a stal se světským knězem. Přes nesporné vlohy mladého muže zvítězily nad zprvu zřejmě zvažovanou akademickou kariérou praktické životní potřeby a Jan již během svých studií postupně nacházel krátkodobé uplatnění jako veřejný notář z císařské moci a znalec práva ve službách arcibiskupské konzistoře v Salcburku a tridentského biskupství v Bolzanu či jako učitel v bavorském klášteře v Au a následně v nepřilíš vzdáleném Riedu. Z jeho aktivit je ovšem zřejmé, že usiloval o návrat na Moravu, což se mu po mnohých peripetiích nakonec podařilo. Po svém angažmá ve věci kontroverzní fundace školy zřízené při brněnském kostele sv. Jakuba (srov. kat. č. 8.5), kterou z pověření městské rady hájil koncem 60. let u papežské kurie, začal pracovat jako notář pro rovněž v Brně sídlícího světicího biskupa Viléma z Kolína. Přestože Jan Thabrarr nezaznamenal nijak závatnou kariéru, svým vzděláním, šíří zájmů, jakož i dlouholetým rozkročením mezi Moravou, Rakouskem a Itálií spoluformoval politické i kulturní dění v pozdně středověkém Brně (jeho detailní biografii zpracoval DŘÍMAL 1934).

Thabrarrův neobyčejně bohatý život a myšlenkový svět umožnily rekonstruovat zejména jeho rukopisy, které odkázal knihovně svatojakubského kostela, kde držel několik oltářnických beneficií. Právě vystavený kodex obsahuje nejvíce informací o jeho původním vlastníkovi. Největší část masivního papírového kodexu o úctyhodných 316 foliích byla sepisována samotným Thabrarem v 50.–70. letech během jeho pobytu v Itálii, Rakousku a následně i na Moravě (rukopis popsal a jeho části podrobně rozepsal PETR 2007, s. 44–69, č. 11). Po svém dokončení byl kodex opatřen prkénkovou vazbou, na vnější straně pokrytou hnědou usní a ozdobenou kolký a slepotisky. Na přední přidešti byl pro zakrytí spojů vazby vlepen zprvu nepopsaný list papíru, na který později sám Thabrarr připsal (značně neúplný) obsah kodexu; pod ním byla později v 15. století připojena poznámka o jeho daru svatojakubské knihovně (*Item istum librum testatus est dominus Iohannes Thabrarr pro ecclesia sancti Iacobi. Ora-te Deum pro anima sua*). Pro zpevnění vazby rukopisu byl jako přední předsádka využit zlomek jím vyhotoveného notářského instrumentu z 23. května 1469 pro viceprobošta brněnské kapituly sv. Petra, Jana Beluda, opatřeného Thabrarrovým notářským signem a subskripcí. Oba tyto tradiční ověřovací prostředky si pak překreslil, respektive přepsal i na dorzální stranu uvedeného instrumentu (dnes fol. 1r). Thabrarem vyhotovený obsah i opis jeho subskripce ukazují na energickou a značně „vypsanou“ ruku notáře a intelektuála, jenž část svého života prožil v zahraničí: ačkoli psal i gotickým písmem, různé formy jeho rukopisu vykazují místy menší, místy větší vlivy písma humanistického a lze je považovat za hybridu. Na dnes ztraceném prvním foliu za předsádkovým listem se původně nacházela Thabrarem zapsaná báseň Gabriela Rongoniho z Verony oslavující uherského krále Matyáše Korvína (její rekonstrukci provedla ZACHOVÁ 2008).

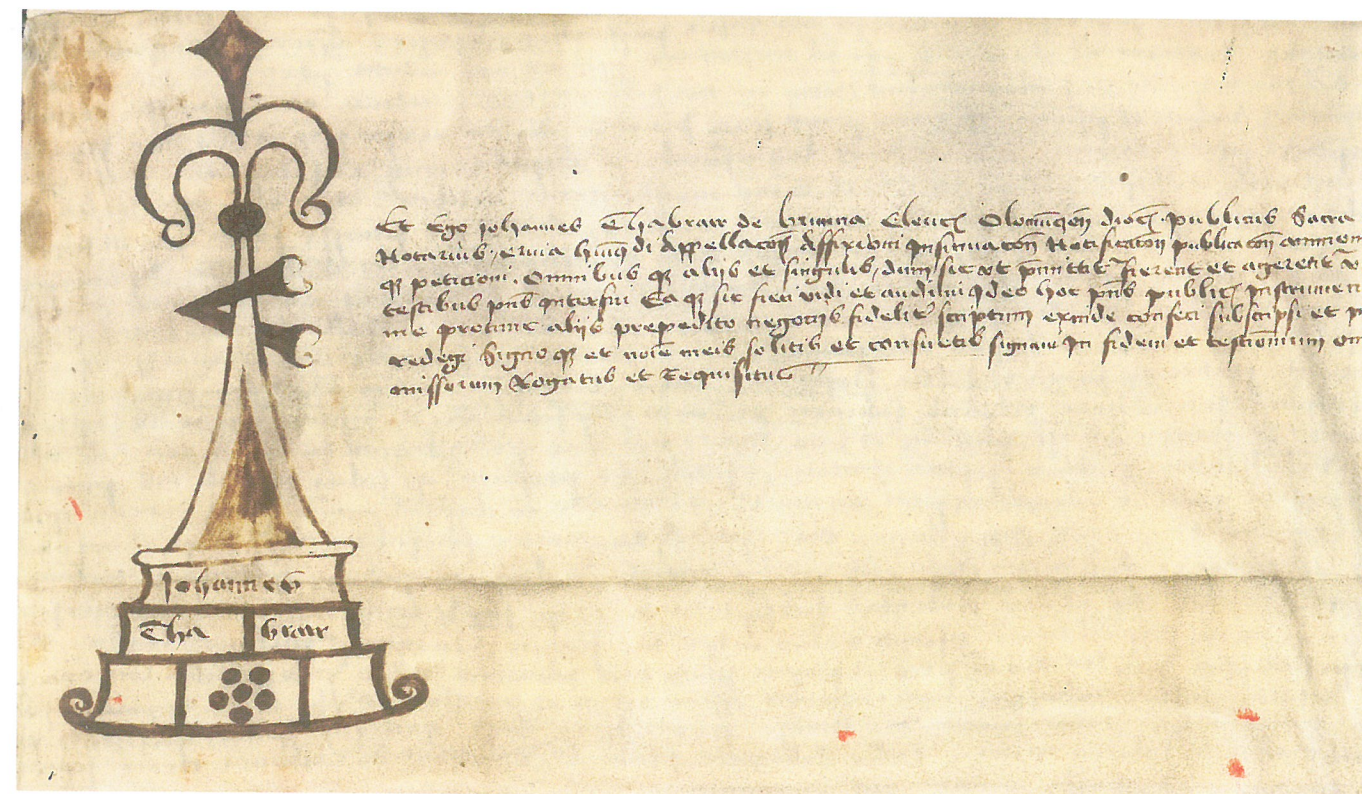
Nutno ovšem říci, že Jan Thabrarr nebyl písařem celého rukopisu, nýbrž pouze jeho větší části. Dle kolofonu na fol. 111r

vyhotovil první část kodexu, obsahující výtah z Dekretálů Řehoře IX. s glosami Jindřicha Merseburského, roku 1455 jistý Pankrác Kaiser během svých studií na bolognské univerzitě. I tato část je ovšem s naším hrdinou spojena: jednak Kaiser ve svém kolofonu poznamenal, že text opsal na Thabrarrovy náklady, jednak četné marginální poznámky připsané rukou brněnského notáře ukazují, že on sám s rukopisem často pracoval. Kromě Kaiserem opsaných Dekretálů sepsal zbytek kodexu přímo Thabrarr. Na jím popsaných stránkách nalezneme jak nejrůznější texty právního, teologického, epistolografického

a historiografického charakteru, tak množství opisů dokumentů (především korespondence) vztahujících se k Thabrarrovu životu a jeho notářské praxi. Obsahová rozmanitost bezmála čtvrt století vznikajícího rukopisu svědčí o celoživotním zájmu jeho majitele nejen o řadu oblastí lidské činnosti, ale také o soudobé veřejné dění, do něhož sám neváhal vstupovat.

Lit.: DŘÍMAL 1934; PETR 2007, s. 44–69, č. 11; PETR 2008; ZACHOVÁ 2008.

Lukáš Führer – Ondřej Schmidt

Detail přední předsádky – notářské znamení (signum) a podpis Jana Thabrarra

10.2a–b Kanonicko-právní rukopisy notáře Jana Thabrarra

Rukopis A

1454, Padova
rukopis; papír; š. 22 cm × v. 32 cm, 243 fol.; vazba dobová, prkénkové desky pokryté hnědou usní zdobenou slepotisky, mosazné gravírované kování, nárožnice a spony s nápisy; perokresebné červeno-modré ornamentální iniciály, jednoduché lombardy, živá záhlaví, droalerie; hlavní ruka: hybrida (Jan Thabrarr), další písarské ruce; latina
AMB, Svatojakubská knihovna, sign. 95/111

Rukopis B

první třetina 14. století, Itálie/15. století, Morava (Brno?)
neúplný rukopis Dekretálů Řehoře IX., později doplněný o další složky s textem; papír, pergamen; š. 13 cm × v. 19 cm, 154 fol.; vazba dobová, prkénkové desky potažené hnědou usní zdobenou kolkou a slepotisky zasazenými do rámové kompozice, mosazná gravírovaná spona, středové kování a nárožnice s puklami; v pergamenové části červeno-modré ornamentální iniciály a lombardy s filigránovými výběhy, rubrikace, živá záhlaví (římské číslice značící číslo knihy), papírová část nezdobena; dvě hlavní ruce: gotická minuskula (14., 15. století), četné marginální poznámky a přípisky; latina
AMB, Svatojakubská knihovna, sign. 96/114

Intelektuál, humanista a světooběžník Jan Thabrarr z Brna (viz kat. č. 10.1) k nám dnes promlouvá primárně skrze své rukopisy, uložené ve svatojakubské knihovně. Thabrarr, graduovaný *in artibus* na vídeňské a *in decretis* na padovské univerzitě, se profesně profiloval především jako notář a církevní právník. Zájem o texty právního charakteru se odráží ve skladbě jeho šesti dochovaných rukopisů, kde převládá právě tato materie (srov. PETR 2008). Mezi ně patří i dva prezentované exponáty.

Rukopis A

Naprostou většinu rukopisu sepsal sám Jan Thabrarr (popis kodexu a jeho částí podal PETR 2007, s. 318–326, č. 106), který tento kodex i nějakou dobu držel ve svém vlastnictví (jak ukazuje jím vlastnoručně připsané „ex libris“ na přední předsádce rukopisu: *Is[te] liber est Iohannis Thabrarr de Brunna*), než jej odkázal svatojakubskému kostelu. Vedle několika filozofických a teologických textů zaujímá největší část kodexu výklad Graciánova Dekretu od Lorenza Poderzia/Laurentia Pulderica z Neapole

(k jeho biografii viz BOYER 2015). Díky kolofonu lze přesně určit, že Thabrarr opis této právní příručky pořídil roku 1454 během svých studií v Padově. Pozornost poutají zejména perokresby, jež se tu a tam objevují in margine a které vesměs mají obsahový vztah k danému místu v textu.

Mezi nejzajímavější kresby patří vyobrazení lovce s dravcem v ruce doprovázeného ohařem (fol. 72r), jeptišky či abatyše v řeholním rouchu s knihou, nahé prostitutky držící květinu (fol. 50r) a především dábla s důtkami jedoucího na koni s ženskou hlavou, která hledí na otevřený liturgický kodex (fol. 69v). Dále zde nalezneme novorozence v kolébce a rožeň nad ohněm, vedle něhož se povaluje bochník chleba (?) a zlomený nůž (fol. 38v), hlavu krále s korunou a mnicha (fol. 49r), pohár s vínem a hrací kostky (fol. 50v), dvojici ryb (fol. 67v), loutnu (fol. 72r) a kostel, respektive klášter (fol. 83r). Výzdoba kombinující sakrální, profánní i obscénní prvky tedy ukazuje Jana Thabrarra nejen jako pracovitého a přemýšlivého scholára, ale také jako člověka se smyslem pro humor, vlastním každé době.

Rukopis B

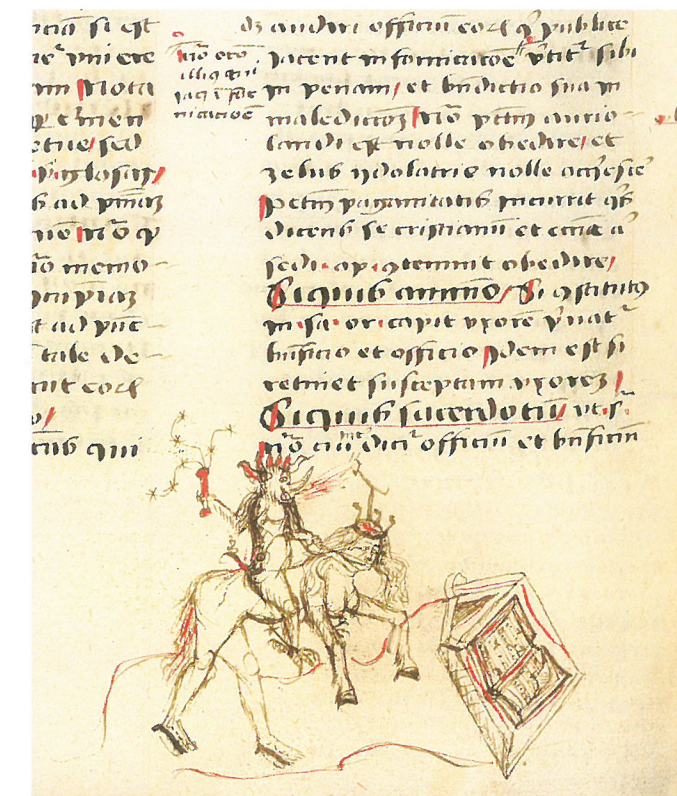
Druhý rukopis právního charakteru nevytvořil Thabrarr, neboť soudě podle písma spadá jeho vznik do Itálie počátku 14. století (PETR 2007, s. 327, č. 107; srov. poněkud mladší dataci, kterou uvádí DŘÍMAL 1934, s. 136–138). Na rozdíl od předchozího kodexu, který lze charakterizovat jako smíšený, tvoří obsah tohoto rukopisu pouze tzv. *Liber Extra*. Jedná se o ve středověku hojně užívanou sbírku dekretálů papeže Řehoře IX., sestavenou v pěti knihách Raimundem de Peñafort a vyhlášenou v roce 1234 (srov. LexMa 3, col. 266–267). Dekretály byly v konkrétních sporných záležitostech vydávané papežské listy, které po zařazení do oficiální sbírky kanonického práva a její promulgaci nejvyšším pontifikem požívaly obecné platnosti.

Pergamenový rukopis malého formátu, jenž zřejmě původně obsahoval všech pět knih dekretálů, mohl Jan Thabrarr zakoupit buď v době svých studií v severní Itálii, nebo až během pozdějšího působení v Brně (DŘÍMAL 1934, s. 136, klade získání rukopisu do období po roce 1469, tedy do závěrečné etapy Thabrarrova života). Z rukopisu se ovšem ztratilo několik prvních složek obsahujících první, druhou a část třetí knihy (dle původní foliace 136 folií). Zbytek sbírky dekretálů se tak pokusil koncem 15. století

neznámý písař doplnit o chybějící části. K pergamenovým foliím bylo přivázáno několik papírových složek, které kopista začal zaplňovat chybějícími pasážemi původních dekretálů. Tato snaha mu ovšem nevydržela dlouho: kromě prologu Řehořovy sbírky totiž písař opsal pouze první a část druhé kapitoly a zbytek papírových folií v rukopisu zůstalo prázdných. Přesto bylo takto doplněné torzo Řehořových Dekretálů opatřeno pěknou prkénkovou vazbou zdobenou slepotisky a kolkou, ne nepodobnou jiným vazbám na rukopisech svatojakubské knihovny (k vazbám viz PETR 2007, s. 327, č. 107).

10.2a – detail perokresby (rožeň), fol. 38v

10.2a – detail perokresby (dábel), fol. 69v

Nákup, užívání a testamentární odkaz rukopisu notářem Janem Thabrarem je jen jedním z mnoha svědectví o intenzivní recepci kanonického práva v českých zemích pozdního středověku (rukopisné dochování *Liber Extra* eviduje KRAFL 2008, s. 100).

Lit.: DŘÍMAL 1934; PETR 2007, s. 318–326, č. 106 (Rukopis A); s. 327–328, č. 107 (Rukopis B); PETR 2008.

Lukáš Führer – Ondřej Schmidt

